

Polský biskup
o sněmu
polské církve

VÁNOCE
HIC ET NUNC
Věroslav
Merl

V ZEMI KRÁSNÉ,
V ZEMI MILOVANÉ
Pavel Švanda

Osudy hrobu
sv. Vojtěcha
JAN ROYT

12

PERSPEKTIVY

PŘÍLOHA KATOLICKÉHO TÝDENÍKU PROSINEC 1996

V poslední době slyšíme o renesanci lidové zbožnosti. Na Západě se mezi nejprodávanejší tituly dostávají knihy o tradičních křesťanských zvycích. Zdá se, že po období vysoké hospodářské konjunktury se mnozí lidé začínají obracet k alternativním, tj. jednodušším a přirozenějším formám života. Tradiční zbožnost se už nepovažuje za historický relikv magie a tmářství, ale naopak za lék proti deformacím racionalistické a technokraticky uspořádaného světa. Mnozí lidé si alespoň ve volném čase dopřávají luxus kontaktu s folklorem, mýtem a náboženstvím. V roce 1975 upozornil na význam lidové zbožnosti papež Pavel VI. v apoštolské exhortaci *Evangelii nuntiandi*.

***

Většinou se však stále setkáváme s tímto názorem: Přestaňme se už nostalgicky ohlížet do minulosti. Doba, kdy se naši dědové a babičky hromadně účastnili procesí, poutí, křížových cest a korunovačních zářných sošek, je nenávratně pryč. Tradiční zbožnost už skoro nikoho nezajímá. Proč tedy „křesťanskou mrtvolu“?

Pro lepší porozumění lidové zbožnosti si připomeňme některé skutečnosti. – Když v období pozdní antiky a raného středověku přicházeli první křesťanští misionáři evangelizovat Evropu, vstupovali do prostředí prosyceného bohatými náboženskými tradicemi. Ty někdy představovaly archaistější kulturní formy než např. mytologie klasického Řecka. Křesťanství tyto starší formy většinou nelikvidovalo, ale pokoušelo se dát jim křesťanský obsah.

Katolíkem a pravoslavným se v minulosti často vytýkalo, že se vlastně zmocnili náboženských slavností starých Slovanů, Germánů, Keltů aj. a zahrnuli je do svého liturgického kalendáře: slunovrat, konec zimy, sklizeň atd. Prosebné průvody do polí na sv. Marka se konaly v týž den, kdy ve starém Římě chodili pohane do polí prosit bohy pšenice Robigo o úrodu. V lidové kultuře a náboženské praxi venkovského obyvatelstva Karpatů obklopuje ještě koncem 19. století vystupovaly postavy, mýty a rituály, sahající svým původem možná až do neolitu.

Evropská zemědělská původně chápal křesťanství jako jakousi kosmickou liturgii: „historického“ a moralistického křesťanství. Pro tyto věřící není příroda světem hříchu, ale dílem Božím. Je to jakési prvotní, archaické, hlubinné křesťanství, prokřesťané bezprostřední zkušenosti posvátna a organické jednoty s celým stvořením. Nešlo tedy o nějaké „zpothorštění“ křesťanství, ale právě naopak: o „pokřesťanštění“, o inkulturaci náboženství do křesťanství. Pro tyto věřící není příroda světem hříchu, ale dílem Božím. Je to jakési prvotní, archaické, hlubinné křesťanství, prokřesťané bezprostřední zkušenosti posvátna a organické jednoty s celým stvořením.

Nešlo tedy o nějaké „zpothorštění“ křesťanství, ale právě naopak: o „pokřesťanštění“, o inkulturaci náboženství do křesťanství. Pro tyto věřící není příroda světem hříchu, ale dílem Božím. Je to jakési prvotní, archaické, hlubinné křesťanství, prokřesťané bezprostřední zkušenosti posvátna a organické jednoty s celým stvořením.

***

Tradiční venkovská si představuje Boha především jako Stvořitele, Pana a spravedlivého Vládu, stojícího na vrcholu hierarchie uspořádaného světa. K Bohu se neobrací přímo, ale většinou skrze prostředníky, kteří jsou schopni dosáhnout u Boha vyslyšení jeho prosby. Jsou to svatí v nebi a duše zemřelých v očistci, nejčastěji blízcí příbuzní, ale i posvátné obrazy, devocio-nálie aj. Větší důraz klade na společnou modlitbu, zejm. liturgickou.

V jeho zbožnosti mají velký význam posvátná

Snímek Jaroslav Hodík

ZNOVUOBJEVOVÁNÍ PRAMENŮ

O lidové zbožnosti

místa a předměty, zejména farní kostel, zpravidla pokládány za ten nejkrásnější, ale také kapličky a Boží muka, jímž býval ráz krajiny utvářen po staletí. Důležitým integrujícím prvkem byla farnost, která mnohdy přesahovala hranice obce, čímž rozšiřovala „obydlený prostor“ i na nejbližší okolí. S vědomím příslušnosti k jedné konkrétní farnosti, což mj. ukládalo starší církevní zákoník, souvisela také vysoká prestiž kněze. Ten byl totiž jedním z mála stálých obyvatel, který měl přístup k „panské“, tj. psané kultuře. Jako člověk osvěcený a „znalý světa“ rozvažoval nejspornější záležitosti svých farníků. Byly možné i některé regionální a místní odlišnosti, nakořím nenarušovaly místní „ortodoxii“. Tyto odlišnosti (výzdoba kostela, rodinné a sousedské zvyky, patron farnosti, svátek posvěcení místního kostela) pak byly důvodem hrdosti a jejich původ býval mytologizován. Každý se tak mohl snažit identifikovat se svou farností a zároveň si uvědomovat vlastní jedinečnost.

***

Důležitým přelomem ve vztahu k tradičním formám lidové zbožnosti bylo osvícenství. „Měj odvahu užívat svůj vlastní rozum“, vyzýval své současníky filozof Kant v proslulém spisku *O osvícenství*. Náboženství nesmí ukládat žádná omezení lidskému myšlení, člověk tudíž nemůže přijmout jednou provždy uzavřenou dogmatiku nebo věřit mýtům a pověrám odporujícím zdravému rozumu. Každé takové omezení je podle Kanta „zločinem proti lidské přirozenosti“. Přednost křesťanství vidí Kant maximálně v tom, že nejlépe uskutečňuje „morální zákon uložený v srdci člověka“. V takovém křesťanství ovšem nezůstalo nic z nadpřirozena a zázraků (ty byly osvícením skandalem). Ještě liktini 17. století připouštěli, že zbožnost je nutná pro prostý lid. Mnohé osvícenské ideje ovšem významně ovlivnily i tehdejší církevní představitele a teology. Známy je např. okružní list salcburského arcibiskupa H. Collareda, který odsoudil výstřední mariánské kultu a kladl důraz na ústřední význam mše sv. a hlásání Božího slova v kázání. Nadrtný rozetl procesy a příštná samostatnost bratrstev pokládají život ve farnostech. Několikadenní poutě mužů a žen se konají na úkor domácností a pracovních povinností. Papežové Benedikt XIV. a Klement XIV. omezili počet svátků.

Přesto se církev snažila osvícenské kritice čelit. Výsadního místa v rámci teologie se dostalo mladé disciplíně – *apologetice*. Její úkol byl však vymezen spíše negativně: pod tlakem

kritické filosofie měla dokázat, že rozhodnutí pro víru je *rozumné a závazné* (důraz byl položen na racionální argumentaci, objektivní důkazy a vědeckou metodu). Odezvu našla spíše mezi vzdělanějšími věřícími; zhruba zde začíná vzájemné odcizování oficiální teologie a lidové zbožnosti (k podobnému vývoji např. nikdy nedošlo v pravoslavném křesťanství).

***

Během II. vatikánského koncilu se církev přizpůsobila intelektuální a mentální úrovni vzdělané Evropy a Severní Ameriky. Tím oslabila své emocionální vazby s těmi vrstvami věřících, které podlehly marginalizaci, tj. ocitly se v průběhu modernizace na okraji, a nedokázaly se smířit s kulturou abstraktního slova, jímž k nim nyní promlouvala pokoneilová církev.

Pro tradičního venkovana bylo totiž typické, že ochotně uznával všechny církevní hlášené pravdy, aniž by rozumově reflektoval jejich obsah. Víru chápal především jako „dědictví otců“, kulturní depozitum, které je nutno předat následujícímu pokolení, nikoli jako hodnotu, k níž lze dospět intelektuálním úsilím a sebekultivací. Nelámá si hlavu teologickými pravdami, jejich výkladu se mu dostávalo z kazatelny a zpovědnice. Dogmatikální povrchnost kompenzoval kolektivním konformismem a zbožností. Navíc nebyl zvyklý abstraktně myslet: jeho svět byl světem věcí konkrétních, což ale neznamenal menší angažovanost ve sféře vůle a činu. Jeho stereotypy věnujících pravd se často nevyhnutelně dogmatickým omylům, spočívajícím spíše v nepochopení než ve zlém vůli; byl to důsledek nízkého náboženského vzdělání.

Není bez významu, že v minulých dobách tzv. *náboženské elity* (hierarchie, teologové) dovedly lépe vélenit některé prvky tradiční lidové kultury do systému náboženství vzdělaných vrstev. Církev nejen schvalovala, ale i oficiálně praktikovala některé formy lidové zbožnosti, např. účtu k Nejvyššímu srdci Páně. Z toho je vidět, že lidová zbožnost nikdy není záležitostí pouze tzv. lidu, ale že na ní měly podíl i světské a duchovní elity (tj. obyvatelé měst). Jiný byl naopak populární (tj. obyvatelé měst). Jiný byl naopak populární (tj. obyvatelé měst). Jiný byl naopak populární (tj. obyvatelé měst).

Pro mnohé dnešní katolíky je touha někam patřit a cítit se v bezpečí návratem k předkoncilovému tradicím. Liturgická reforma II. vatikánského koncilu oproti katolickou lidovou kul-

tu od tzv. magických prvků. Předkoncilovou zbožnost utvářely obřady, znaky a symboly. Rituální praxe (sakramentalismus) skýtala věřícím útočiště před totální racionalizací moderního světa. Tento typ katolické zbožnosti po koncilu téměř zanikl (při jednáních o koncilové liturgické konstituci trefně vyjádřil mínění mnohých věřících španělský biskup A. Munoz, když hovořil o novém obrazoborectví a o hrůze z posvátných obrazů, o prázdných kostelích, v nichž se křesťané v koutě mariánské sochy jako host v Synově domě a kde pro sv. Josefa a jiné svátce „není místo v hospodě“). Liturgie se soustředila kolem eucharistické slavnosti.

Před koncilem měly náboženské praktiky chránit věřící před věčným zavržením a připravit je pro věčnost. Po koncilu začaly sloužit především k zdolávání těžkostí pozemského života. Vznikl nový typ zbožnosti, víra a projevy kultu dostaly horizontálnější ráz. Zánik ikonické sféry, který oslabil význam tělesnosti a přírodní symboliky, zanechal po sobě citové vakuum. Pestrobarevný kosmos obrazů a citových hodnot na ohářích a vitrážích, v pohobnostech a poutích, nahradila rozumová kultura slova a nauky s morálními důrazem. Redukce smyslového rozměru katolického světa, kterou provedla koncilová církev, otřásla katolickou identitou.

***

Řadu způsobů citového dosycení však dnes poskytují nová duchovní hnutí v církvi. Lidem, kteří se cítí na okraji sekularizované společnosti, se v nich dostává posily ve vztahu ke křesťanským hodnotám.

V katolicismu je spektrum nových náboženských jevů neobyčejně široké. Zahnuje nové lidové zvyky, především ale nová společenství: modlitební skupiny, biblické kroužky, církev obcí (Basiskirche), hnutí charismatické obnovy atd. Osobní angažovanost, společenství a duchovní hodnoty umocňují pocit sounáležitosti. Tak se rodí nová citová religiozita, která umožňuje zabývat se s pocitem bezpečí v atomizované společnosti. – Podle francouzské socioložky náboženství Daniele Hervieu-Légerové lze připustit, že tato nová náboženská emocionálnita bude hlavním znakem křesťanství zářka.

Katolicismus je schopen citově propojovat nejrozličnější tendence, proto má možnost oslovit i mentalitu dnešního člověka. Nová náboženská hnutí přiznávají, že oproti protestantismu se katolicismus tolik nevzdalil estetiky a archaismu, emocím a symbolům. Tradiční náboženské zvyky se často stávají objektem „kulturního hobby“, pozůstatkem folklorního dědictví. Moderní sekularizovaný člověk v nich často hledá kousek domova a tradice.

Folklorizace náboženství by však byla neomylným znamením, že církev ztratila ve společnosti svůj reálný význam. To by si měli uvědomit ti představitelé církve, kteří těží z rostoucího zájmu o projevy náboženského synkretismu. Z bezpečného odstupu intelektuála, který se odcizil praktickému životu církve, se katolictví snadno stylizuje. Mnozí se chlubí zakoreněním v křesťanské kultuře, ale o živé církevní společenství se zajímají jen jako o muzejní exponát. Katolicismus pak degeneruje na pouhou kulturní formu, z níž vyprchala živá křesťanská víra.

Živá víra se ale neprobudí více či méně přesvědčivým obhajováním její společenské užitečnosti nebo kulturního přínosu. Pro šíření víry je potřebná opravdová víra. Zde má lidová zbožnost svůj nezastupitelný význam. – „Pastorační láska by měla vmknout všem těm, které Bůh postavil do čela církevních obcí, správný postoj vůči této skutečnosti, jež je tak plodná, ale zároveň i snadno zranitelná. Především je nutno mít pro ni cit, umět objevit její vnitřní bohatství a nepopíratelné hodnoty, být ochotní ji pomáhat v překonávání nebezpečných úchylek.“ (*Evangelii nuntiandi* č. 48).

Jaroslav Šubrt

Polský biskup o sněmu polské církve

Rozhovor s biskupem Tadeuszem Pieronkem, sekretářem Polské biskupské konference

Mons. Pieronek se dne 9. října t. r. aktivně účastnil diskusního večera, pořádaného Polským institutem v Praze a věnovaného poměrům v české a polské církvi za stávající politické situace. Polská církev právě v těchto letech sněmuje (Poláci říkají sněmu „synodu“). Protože se k témuž chystá i česká církev, využili jsme příležitosti a položili biskupu Pieronkovi několik otázek.

***

Co bylo hlavní pohnutkou svolání sněmu polské církve? Jaké problémy se mu církve původně chystala předložit?

Hlavní příčinou svolání 11. polského plenárního synodu (první se konal r. 1936) byla potřeba hlubšího přijetí odkazu Druhého vatikánského koncilu. Když jsme v r. 1987 začali s přípravami, uvědomili jsme si, že učení koncilu polskou církví dostatečně nezásáhlo. Naráželo na překážky vnější (cenzura, omezená možnost publikování dokumentů) i vnitřní (neuspokojivé chápání koncilu kněžstvem i laiky). Příprava synodu prokázala potřebu nové evangelizace.

Ukázala se i další potřeba: po vydání nového Kodexu kanonického práva (1983) je nutno vydat právní předpisy pro celé Polsko zejména v záležitostech vyžadujících jednotný postup.

Jinými slovy, byl tu pastorační cíl, který byl později definován jako potřeba prohloubení sebereflexe církve, a cíl praktický, tedy celopolské právní předpisy; kvůli těm byly ostatně synody svolávány po staletí.

Třetí pohnutkou svolání bylo bližší se třetí tisíciletí křesťanství a tisíc let od mučednické smrti sv. Vojtěcha, patrona Polska. Synod měl původně skončit v r. 1997, ale nakonec byl prodloužen do jubilejního roku 2000.

Jak dlouho a jakým způsobem probíhala příprava sněmu?

Probíhala v několika směrech. Jednalo se o přípravu duchovní, propagační i praktickou. O záměru svolat synod informoval pastýřský list v červenci r. 1988. Obsahoval úvodní ideu synodu a vyzval k jeho podpoře modlitbou. Informace o synodu byly publikovány v katolickém tisku, zejména ve speciální rubrice Tiskového bulletinu polského episkopátu.

V únoru r. 1988 byla svolána přípravná komise pro koncepci synodu. Ta po půlroční činnosti ustavila redakční komisi (24 biskupů, 117 kněží diecézních a 26 řádových, 3 řádové sestry a 30 laiků), která sestavila pracovní dokument synodu. Ten obsahoval následující témata:

1. Učení o církvi a o místě Panny Marie v církvi; 2. bible; 3. liturgie; 4. ekumenismus; 5. média; 6. kněží a osoby zasvěcené Bohu; 7. apoštolská služba; 8. katolická výchova; 9. misie a emigrace; 10. rodina; 11. křesťanská kul-

tura; 12. etika v životě sociálním a ekonomickém; 13. dobročinnost; 14. obrana před morálními defekty; 15. popularizace kanonického práva.

Nad prací redakční komise bděla koordináční komise (dřívější sdružení pro zpracování koncepce synodu) a sekretariát. Po dvou letech práce a konzultování představitelů všech polských diecézí, kteří se účastnili dvou celopolských symposií, byl vypracován dokument *11. polský plenární synod. Pracovní texty* (Poznaň 1991), obsahující 415 tiskových stránek a 17 textů, z nichž byl každý zpracován ve čtyřech částech: teologické, sociologické, pastorační a právní.

Oficiální zahájení plenárního synodu proběhlo během návštěvy Jana Pavla II. ve Varšavě dne 8. června 1991.

Jak byli vybíráni účastníci sněmu? Kolik procent laiků je mezi nimi?

Formální pléna, kterých se účastní představitelé celé polské církve, jejichž složení určuje kanonické právo, dosud nezasedala. Na těch budou duchovní tvořit více než polovinu účastníků, zbytek budou laici doporučení svými diecézními biskupy. Zatím se konala shromáždění, která měla konzultační charakter. Většinu jejich účastníků tvořili laici. Zvali jsme vždy po deseti představitelích každé diecéze, konkrétně: zástupce diecézního a řádového kněžstva, řeholníci, studenta teologie a šest laiků.

Existuje v polské církvi napětí mezi laiky a kněžstvem (příp. episkopátem), srovnatelné např. se situací v Rakousku?

Napětí toho druhu v Polsku není. Samozřejmě, že jakési napětí mezi duchovními a laiky existuje. Projevuje se např. názory na církev,

které nacházíme i v katolickém tisku. Většinou se týkají politické angažovanosti biskupů nebo kněží. Najdeme mezi nimi projevy odůvodněné kritiky, někdy však i kritiky zaujaté a nespravedlivé. Zasahování církve v etických otázkách bývá často mylně označováno za její vměšování se do politiky. Vážnějším problémem v Polsku je však slabá apoštolská aktivita laiků a jistá nedůvěra kněžstva vůči nim. Laici jsou považováni za nedostatečně připravené k plnění poslání, které jim v církvi přísluší.

Jak reaguje polská církev na kritické iniciativy v rakouské a německé církvi, vzešlé z tzv. Volksbegehren?

Polská církev k nim nezaujala žádné oficiální stanovisko. Osobně si myslím, že protestní iniciativy v církvi nejsou dobré, a proto tam pro ně není místo. Biskupové mohou vést dialog o čemkoli, pokud se to netýká identity církve. Proto musí bránit tu její strukturu, která jí byla dána samotným Kristem, a stavět se proti tendencím ztotožnit církev s demokratickou občanskou společností. Pro mě je poslušnost v církvi nezbytnou ctností, právě tak jako je nezbytná autorita, pravda a spravedlnost. A svoboda? Jistě, ano. Ale svoboda skrze přijetí pravdy, která osvobozuje.

V české církvi, která neměla možnost zažít Vaticanum II., existuje určité napětí mezi tzv. tradicionalisty a tzv. modernisty. Obě strany se utkávají spíše polemicky než dialogicky. Existuje analogický vztah v polské církvi? Pokud ano, jak spolu obě strany komunikují?

Za komunistických časů, zejména během II. vatikánského koncilu, se světská média snažila dělit biskupy na konzervativní a pokrokové. Polští biskupové ale byli vždy pokládáni za reakční konzervativce. Také dnes existují snahy rozdělovat biskupy a věřící na dva protilehlé tábory. Ve skutečnosti takové rozdělení neexistuje, i když vidíme rozdíly v hodnocení, tedy i v praktickém konání, které vyplývají z poněkud odlišných postojů: jeden se vyznačuje otevřeností vůči světu, druhý snahou spíše sebezáchovnou. Ve vnitřním životě církve to není tolik znát. Spíše se to projevuje ve vztahu k společenským, hospodářským a politickým problémům. A pak tehdy, když stoupenci určitého názoru prohlašují svůj způsob vidění za jedině správný a zavrhují všechny ostatní. Nemám mnoho, jsou však hluchí. Kontakt je s nimi obtížný, protože nejsou schopni otevřeného a věcného dialogu.

Došlo během jednání sněmu k nastolení takových otázek, s nimiž příprava původně nepočítala?

Už během přípravy bylo kladeno všechno

možné otázky. Nevěšim si, že by se později objevilo něco neočekávaného. Byl to důsledek velmi otevřených diskusí a konzultací už v přípravném období. Přičítáme i skutečnost, že v Polsku zatím nemáme příliš mnoho problémů s demokracií a svobodou jako na Západě. Je možné, že nás to teprve čeká.

Sněm probíhá už několik let. Jaké změny v polské církvi podle vašeho názoru způsobí?

Nezdá se, že synod způsobí nějaké spektakulární změny. Podle dosavadních připomínek lze očekávat, že bude nutné provést další liturgické změny, zavést trvalou jáhenskou službu, umožnit, aby i laici mohli v mimořádných případech podávat eucharistii (i když to závisí na jednotlivých biskupech, nikoliv na synodu). Měli bychom více naslouchat familiím a hospodářským radám, ustálit normy pro práci s médii a pro přítomnost církve v nich. Takových konkrétních úkolů je hodně. Mnohé se podaří řešit už během synodu. Myslím však, že výsledkem synodu bude kromě jiného nové sebevědomí polské církve tvář v tvář výzvam dneška. To nelze zachytit předpisy a deklaracemi. Tedy žádná revoluce, ale krůček do nového křesťanského tisíciletí, jakýsi důsledek nové evangelizace.

Rozhovor připravili
Petr Příhoda a Jaroslav Šubrt

GLOSÁŘ

Před třemi roky informoval KT (48/93) o bohatém spolkovém životě katolíků v Bavorsku. V reportáži padla mj. zmínka o tom, že cca 20 % bavorských katolíků volí sociální demokraty a nikomu to tam nevaří. Měla tím být ilustrována mimoběžnost víry a politického stranictví v zavedené demokracii. Horkokrevní členové to však kdovíproč chápali jako pokyn, aby volili Zemanovu stranu, a reagovali salvou rozhořčených dopisů. Vida, při letošním průzkumu voličských preferencí uvedla více než třetina voličů KDU-ČSL, že na druhém místě by dala přednost ČSSD. Přitom ještě zdaleka nejsme zavedenou demokracií a Zemanova ČSSD se velmi nepochodá německé SPD.

Co k tomu říci? Nic nového. Církev a politická strana, i ta s křesťanským přívlastkem v názvu, jsou dvě různé věci. Politická strana sleduje cíle pozemské („pozemský“ neznamena „nekalý“). Při dosahování některého z nich uzavírá příležitostná spojení s jinými stranami, které ho sledují též, i když v jiných cílech shoda není. Měli jsme tu ostatně dvě křesťanské strany, jejichž pozemské cíle se rozcházeły. Ta menší uzavřela spojení s jinou stranou, která se za křesťanskou nepovažuje, dokonce s ní splýnula. Můžeme mít nejrůznější výhrady k tomuto činu, to však neznamena, že členové bývalé KDS automaticky přestávají být křesťané. Předválečná ČSL také uzavírala účelová spojení s jinými politickými subjekty (a poctivě je respektovala), např. s Hradem, v době ohrožení republiky i se stranami vysloveně „proteklerikálními“. Strana prostě není církev.

***

Někteří levicoví publicisté uvažují o potřebě sblížení demokracie sociální a demokracie křesťanské (viz Listy 5/1996). Můžeme mít k této myšlence nejrůznější výhrady, ale byla předložena jako téma. Křesťané, kteří se angažují stranickopoliticky (redakční tým Perspektiv k nim nepatří), by jím neměli být zaskočení.

***

Kardinál Vlk tlumočil prezidentu Havlovi ochotu církve vzdát se Svatovítské katedrály ve prospěch českého státu. Kardinál k tomu není nikým a ničím nucen, nedomnívá se, že by tím způsobil návrat českého národa do lůna církve, ani že tím ovlivní stanovisko levicové či liberálně smýšlejících poslanců k restituci církevního majetku. Církev by svou katedrálu zcela jistě „uživila“. Kardinálův krok je převážně nedobrých emocí, je to gesto dobré vůle a většina politických představitelů si to uvědomuje. Někteří rádi, jiní méně rádi, pouze komuniste se rozhodli vydávat toto gesto za „nehorázný projev prelátské nadutosti“. Inu, nechme mrtvé, ať pocho- vávají své mrtvé...

MILOVAT BEZ LÁSKY A SEXU?

To je název pozoruhodné publikace, která se v těchto dnech dostává na knižnické pulty. Její autoři – banskobystrický biskup Rudolf Baláz a publicista Andrej Štiavnický – nejsou našim čtenářům neznámí. Sto jedenáct otázek A. Štiavnického, výlučně zaměřených na lásku, sex, erotiku, svobodu, manželství, předmanželský pohlavní styk, antikoncepci, zabíjení nenarozeného života atd., na které velice otevřeně, výstižně a s jistou mírou ostrovitě odpovídá předseda KBS biskup R. Baláz, vznikalo téměř rok. A i když byla kniha nakonec s těžkostmi připravena do tisku, trvalo téměř tři roky, než mohla vyjít v dnešní podobě.

Po časovém odstupu, zranění, bojích a nepochopení si ji mohou čtenáři konečně přečíst. Je určena každému, nejen mladým, ale i jejich rodičům a prarodičům, protože je živým, uceleným a skutečně autentickým rozhovorem s výraznou osobností slovenského náboženského života na téma, které je v současnosti tolik preferované i zneužívané. Přestože někdo pohlásí některé otázky a témata knihy, skutečnost zůstává, že tuto choulostivou oblast nemůže obeláhat ani církev, a to i za cenu nepochopení, výsměchu a pohrdání.

Z knihy, která vyšla v bratislavském nakladatelství DACO vybíráme malou ukádku:

Očte biskupe, většina lidí mimo církve se rozhořčeně ptá, jakým právem vnucuje církve ženám svoji morálku?

Církev svoji morálku nikomu nevnučuje, podobná tvrzení jsou účelová. Ona hlásá Boží zákony a evangelium – radostnou zvěst. Dělála

to před 2000 lety, počínala si podobně za totalit a bude tak činit i v budoucnosti. Že se mnozí pozastavují a rozčilují nad jejím životním stylem a mravními zásadami – to je samozřejmě jejich věc. Jsou přesvědčení, že mají právo na svůj názor, postoje i odmítání všeho, co církev hlásá...

Neznámá to ale, že se církev bude přizpůsobovat jejich požadavkům a názorům. Církev nemůže jednat jinak než v souladu s Božími záměry, požadavky evangelia. A nemůže zvolit jinou praxi také proto, neboť je opatrovatelkou Božího zákona skrze Ježíše Krista. Tento Boží zákon musí aplikovat v každé době a ve všech dějinných, společenských a kulturních situacích. To je poslání a naléhavý úkol církve v každé době, zejména ale v dnešním přetechizovaném a materialistickém světě.

Boží zákon je zde proto, aby formoval lidstvo v jeho morálních postojích k životu. Určitě zde tento zákon daný Stvořitelem není proto, aby si ho každý jednotlivý člověk přizpůsoboval podle svých představ a názorů. Také vaše otázka dokazuje, že nepřítel církve budou proti ní útočit zákeřně, zezadu, nečestně a zbaběle. Je mnohem jednodušší přijít s tvrzením, že církev vnucuje svoji morálku ženám, a pak je zpopularizovat, než si přiznat vlastní zbabělost, neochotu a odpor k mravním zásadám, které Bůh vepsal do srdce každého člověka jako přirozený zákon. To je ale příliš tvrdá realita pro všechny, kteří smýšlejí příliš povrchně a stádně...

Chvojínek (u Neveklova)

Snímek Jiřimír Čejka

V ZEMI KRÁSNÉ, V ZEMI

Teplá (5. 5. 1992)

Snímek Bohumil Dobrovolský

Náše krásná literatura i výtvarné umění a hudba jsou naplněny chválami české krajiny. Četní umělci v posledních sto letech dělali vlnám existenciální rozkolísanosti i tragickým dějinným událostem odkazy k rodnému kraji jako zdroji jistoty. V některých případech tento způsob pohledu nevylučoval smysl pro univerzalitu křesťanského poselství překračujícího geografické hranice i pozemský horizont. Jiný – jak se zdá – cit pro vnější krásy vlasti zcela zastínil vyhlídku, že by člověk svou podstatou patřil také ještě jinam než na tuto Zemi, nebo že bychom pod pojmem domova mohli chápat i kulturní prostor širších rozměrů, nejen pouze krajinu českomoravské kotliny.

Ti, kdo vyjadřovali víru ve věčnost hodnot symbolizovaných českou krajinou, nechápali, že zpívají labutí píseň, ne-li dokonce pohřební chvalozpěv nad půvaby, jež mají brzy zmizet. Právě my, Češi druhé poloviny dvacátého století, se budeme před potomstvem chlubit pochybným privilegiem, že současně s dojemnými i dramatickými holdy rodnému kraji (nebo vzápětí po jejich doznění) jsme se vrhli na svůj pozemský raj s pilami, pluhy, bagry, rypadly, zemními frézami a jinými technickými vynálezy nebezpečně násobícími lidské síly. Za našeho života se přece konala pilná a někdy i slavnostní likvidace krajiny, kterou odkázalo středoevropskému člověku baroko. My jsme nechali strhnout Boží muka, zpusťnout chrámy, zorat polní cesty, pokácet stromy, vysušit mokřiska, odstřelit skály. Zatímco zněly hymny o rodné zemi a právě pod rukama generací, jež za školních let recitovaly a poslouchaly vlastenecké chvalozpěvy o krásách připomínajících obrázek na modranském džbánu, začala vznikat podivná „země nikoho“, zemědělské pláně, na nichž byly vyvražďeny stopy minulosti. Nyní můžete vidět např. na východní a jihovýchodní Moravě tu pravou „zemi Nýmandovu“ v její nej-

čistší podobě kulturní stepi zbavené stromů, keřů i drobné architektury. Neopustili jsme svou vlast a ona málem zahynula pod našima přičinlivými rukama. Přesto se dosud recituji oslavné básně o české krajině a jen zřídka je slyšet o někom, kdo vyjadřuje starost nad tím, že musí žít v optice silně připomínající Saharu.

Možná se právě před našima očima a v našich životech projeví se zdrcující důsledností následky toho, čemu se tradičně říká modloslužba: možná jsme se příliš pilně, bez rozmyslu a leckdy až s okázalou pýchou věnovali velební svého pozemského domova jednostranné absolutizaci jakékoliv myšlenky, která nebere v úvahu podmíněné postavení stvořeného člověka, obvykle vede ke ztrátě zdravé perspektivy. Následuje povýšení nepravých bůžků na přední místo v lidském vědomí. Je pak už jen otázkou času, kdy mylné myšlení zatíží praktickou činnost člověka. A pak tomu, kdo ignoruje vnitřní řád skutečnosti, jeho vlastníma rukama je vzato i to málo, o co stál a co si chtěl uchránit. Tu zkušenost přece známe z osobních citových vztahů, které se tak často po slibných začátcích hroubí právě pod tíží pýchy a nevybíravé žádostivosti. Lze s povzdechem konstatovat, že my lidé si možná nezasloužíme nic jiného, než aby pravda o nás vycházela najevo prostřednictvím našich činů. Jiná otázka je, zda si smutné následky lidské panovačnosti zasloužíla příroda země, která vsutku patřila mezi bohem bohatě obdařené kouty Evropy.

Osudy krajiny sdílely i mnohé historické stavby, zejména křesťanské kostely, kaple a jiné církevní památky, také ovšem židovské synagogy a hřbitovy. Pověstné jsou osudy církevní architektury ve vyprázdněném a pak usilovně dosilňovaném pohraničí. Tam došlo otevřeně k tomu, co se posléze dělo poněkud skrytěji i ve vnitrozemí kulturní charakter krajiny, vytvářený organicky po staletí, byl hluboce porušen. Zajímavým psychologickým

rysem doby je také fakt, že Češi si zřejmě po roce 1945 vůbec neuvedomovali nebezpečí, že náboženská, kulturní a ekonomická devastace pohraničí může být zlou předzvěstí i pro vývoj vnitrozemí.

Pak už to šlo celkem rychle. Není pochyb o tom, že za hospodářskými zájmy, které se projevovaly glajchšaltováním združstevnělé krajiny v padesátých letech, působily i ideologické ctižádosti. Projektanti věděli, že je žádoucí, aby nové komunikace „náhodou“ naplňovali právě místa, kde dosud stála Boží muka. Předsedové JZD s dobrou rozšířeností nabádali své traktoristy, aby se už konečně rohem valníku trefili do opuštěné kapličky na mezi, případně do svatojanské sošky na rozcestí, které kazily kádrový profil družstevního panství. Současně musely zmizet i markantní staré stromy – přirozené milníky připomínající dřívější rozčlenění terénu a původní majtkové vztahy. V tom všem byly patrné i stopy ideologické revanše, vědomé pomsty českého vlastence za suverénní rekatolizační nápor, s nímž se barokní architekti kdysi zmocnili středoevropské krajiny.

Jenže jak cillivě si počínali Italové a jejich čeští a němečtí následovníci v 17. a 18. století, tak netrpělivě a hrubě s nimi polemizovali jejich

Křešice

Snímek Jaromír Čejka

MILOVANÉ

pozdni odpůrci. Českou i moravskou krajinu ovládly monumentální krabice obsahující gigantické veptřiny, kraviny a drubežárny. Doplnily je věže sil připomínající strašidelné hrady. Při historickém lažení za zprůmyslnění naší země se bolestně projevilo, jak málo současný člověk vnímá své okolí. Stavitelé se jen vzácně pokusili skrýt hranaté i kulaaté, plechové i železobetonové stavby. Nepohledně užitkové přístřešky byly mnohde dislokovány s neomylným nevкусem na návrších, na terénních vlnách, aby přitahovaly fascinované pohledy z dalekého okolí. Jak často bylo umístění technicko-zemědělských staveb dáno agresivním záměrem opanovat horizont? Kdy k těmto optickým malérům docházelo z holé nešikovnosti? V každém případě se povedlo: poulníče, který dnes

prochází českými zeměmi, už neputuje od chrámu k chrámu a od obce k obci, nýbrž od kravína k prasečnici a od drubežárny k fabrice. Výstavba dálniční sítě dovršila naše rozloučení se zemí krásnou, zemí milovanou, kterou tolikrát muži pospíchali bránit od svých brázd.

Avšak ještě není tak zle, aby nemohlo být hůř. Dosud v krajině přežívají menší kulturní dominanty: kostely a kaple, jejichž okolí zůstalo stranou zájmu ekonomů. Začasté jsou to fakticky pomníky mrtvých farností, z nichž se duchovní i věřící dávno vytrhli do věčnosti. Nejde většinou o architektonické klenoty, které by si mohly činit nárok na zdroje UNESCO. Ani památkáři je nechraňují. Jsou to často stavby vyrostlé z primitivních gotických dispozic, které byly později

nepříliš obratně barokizovány. Anebo jde o nevýraznou architekturu 19. století, jejíž konvenční ozdobný ráz právě teď příliš neobdivujeme. Jenže dnes je role těchto svědků minulosti v české krajině nezastupitelná. Většinou jsou to – bez ohledu na vlastní estetický význam – doklady citu našich předků pro usazení architektury do krajinného kontextu. Co se stane s těmito památkami uplynulých životů a vymizelého vkusu v okamžiku, kdy církevní správa, postrádající vlastní bohatší příjmy, soustředí péči na kostelní architekturu v živých farnostech? Konec konců jaký domov si zasloužíme, v takovém budeme žít a umírat. Nejde jen o vnější tvářnost podmínek, v nichž travíme svůj úděl. Jde o to, jak vůbec ještě rozumíme nebo nerozumíme pojmu domova, a také o to, jsme-li pro jeho uchování ochotni něco obětovat. Ani dnes necelíme při obraně své země ničemu jinému než lidské unáhlenosti a chtivosti.

Pavel Švanda

Jaký bude jejich osud?

Ohrožené památky

Nepředstavitelným rozpočtovým orškem je udržba církevních památek. Potřeba na opravy církevních budov a památkově chráněných mobiliářů představují vnitřní dluh, jehož výši zjišťoval průzkum v r. 1994. Rozlišovali jsme opravy zachovné (střechy, statika, opláštění apod.) a opravy nad rámec prostého zachování (restaurování, zlucení apod.). Dospěli jsme k číslu 31 miliard korun.

Jen kostelů je u nás na pět tisíc. Očlíte-li od celkové potřeby ovzrácí náklady nad rámec prostého zachování, dospějeme k číslu 20 mld. Kč, z čehož se 14,7 mld. Kč týká kulturních památek. Vycházíme-li z osmiletého cyklu obnovy (v Praze vydrží taška bobrovka i pouhých šest let), pak roční potřeba jen na ty zachovné opravy církevních objektů činí 2,5 mld. Kč. Stát přispívá ročně asi 400 mld. Kč, a to jen na církevní kulturní památky.

Církev stojí před naléhavým problémem: kdy a kolik kostelů opustit? Co bude s inkorními kostely dál, to nikdo neví. Až na vzácné výjimky se nalají prodat. Zbořit je většinou nelze z důvodů památkové ochrany. I samo zboření je velmi drahé. Přitom opuštěné historické objekty, navěstanté a bez pravidelného dohledu, chátrají zpravidla rychleji.

Nad těmito fakty rychle blednou slova o bohaté církvi. Chudoba je totiž věc relativní, vztahuje se k potřebám, případně k bídněním. I po úplných restitucích by církev byla žebračkou jen trochu méně nuzným. Pokud se přitom na opravách tohoto majetku podílí stát či obec (jinek je zachránit ani nelze), je zpravidla požadována závazná spolupráce vlastníka. Při obnově městských památkových rezervací odpovídá její rozsah výši nákladu. Čina větší opravy kostela se pohybuje v průměru kolem 5 mld. Kč.

Památkáři ale vidí tento problém jinak. Podle jejich názoru se dluh týká ne tak kulturních hodnot, jako spíše stavebního podkladu. Stav těchto staveb prostě neodpovídá stavebnímu zákonu. A to je porušením stavebního, nikoli památkového zákona. Podle stavebního zákona se však žádné příspěvky neposkytují.

V připravované novelu památkového zákona jsme se pokoušeli vyvážit práva a povinnosti vlastníka památek tak, aby určité jasné povinnosti měl i stát, zejména povinnost finanční spolupráce. Nepodařilo se to.

Petr Balažík

(Autor je vedoucím ekonomicko-právního oddělení odboru církvi Ministerstva kultury ČR.)

Žuhořany

Snímek Jaromír Čejka

KULTURA, UMĚNÍ, RECENZE

Tam jsem snil...

Havlíčkobrodská literární čajovna Suzanne Renaud vydala jako svůj první nakladatelský počín JENÍKOVY POHÁDKY, jejichž autorem je malíř JAN ZRZAVÝ (1890–1977). Jde o vydání objevené, vyzvedlé ze „zaněšené studny“ české literatury první čtvrtiny 20. století. Zrzavý totiž vydal své pohádky v roce 1920 v omezeném nákladu u Storch-Mariena v Aventinu, se kterým ve dvacátých letech intenzivně spolupracoval a od té doby nebyly nikdy reeditovány.

V úvodním svazku svých pamětí (Sladko je žít) nakladatel Otakar Storch-Marien v souvislosti s osudem Zrzavého pohádkové knižky píše: „Vyprodala se v přiměřené době a nemohl jsem později pochopit, že už nikdy znovu nevyšla. Nejen proto, že je to kniha obsahově půvabná,

ale i z toho důvodu, že má citově blízko ke svému autorovi, který se mezitím stal jedním z našich nejproslulejších malířů. Nedávno na to přišla řeč a Jan Zrzavý mi povídal – Mohl jsem je vydat již několikrát, ale mě se dnes ty pohádky už nelíbí. Napsal bych rád jiné, ale schází mi dějová motivace. – Snažil jsem se věčně mladého starého pána přesvědčit, že by měl svůj názor revidovat.“ Zrzavý jiné pohádky nenapsal a jeho autorská skepse, nám dnes tak sympatická, našelší nedošla svého naplnění. Současné vydání je navíc kvalitním a citlivým reprintem, s autorovou ilustrací a iniciálami.

Jan Zrzavý psal své pohádky kolem třicátého roku svého života. Po různých osobních i tvůrčích propadech a peripetiích se ve svých „kristovských letech“ jako by znovu vrátil a začátek, rozvzpomíná se na své kořeny, dětství v Okrouhlici, na smutnou a syrovou Vysočinu („do krajiny se promítá stav duše“, řekl kdysi). Maluje po dlouhé době

několik pláten a kresech s krajinářským námětem, tematicky se vztahující k místům mládí (Okrouhlice, Kruceburk, Vadín), začíná pracovat na ilustracích k Erbenově Kytici a k Máchovu Máji a je také vyzván, samotným nakladatelem, aby rozšířil své pohádkové vyprávění na větší a souvislejší celek. I titulní ilustrace pohádek cosi napovídá – šroubovitý kopec připomínající spirálu života, cesty, na které Jeník, ústřední autobiograficky inspirovaná postava pohádek, stojí někde v půli (Dante: „Kde v půli život náš je se svou poutí...“), potkává zvířata, stromy a obydlí a cílem cesty může být nejen původ, bezpečí domova, ale i neustálé opouštění, vycházení, poutání.

A tak Jeník, který žije se svými rodiči ve „velkém temném domě na kraji vsi“ (poznáváme starou okrouhlickou školu), uléhá každý večer do své postele, aby ho jeho věrný průvodce čmelák, kterému Jeník zachránil život, probudil a proměnil ve skřítku. Spolu pozná-

vají svět. Říší vodní i podzemní, lesní i nebeskou (tam se setkává v Pánu Ježíšem, který mu plní přání, aby všichni lidé přišli do nebe). Také zavítají do Nového Yorku, mezi Indiány a otevřeným oknem i za tatíčkem Masarykem na Hradčany. Nechtěně se vyhází scéna z Čapkovy Pejska a kočička, která slavila 28. říjen. Doba vzniku – první republika – tak na jediném místě prosákně do textu.

A nakonec pohádkového vyprávění, jak si toho cesta a svět žádá, musí být ze zahrady dětství navždy probourána díra ven. Jeník musí opustit svoji krajinu, věci a přátele, a odjíždí na studie do starobylého města.

Zrzavého vyprávění je proudem dětsky čistého snění, melancholicky tvarovaného, s místními malířskými popisy a vjemy. V bouři času uchovávaná harmonie duše. Skromné a nepatrné tu přímo souvisí s velkým a viditelným, čisté a obyčejné s moudrým. Nejsou to pohádky udělané, ale žité, jejich světo není zářivkovitě umělé, ale tajuplné jak svit petrolejové lampy.

„Ale v našem velkém pokoji, tam bylo blaho. Tam jsem snil, vymýšlel si svůj svět, znal jsem každý kus nábytku a rozmloval s těmi věcmi jako s živými. Pohádka. Bezpečí,“ vzpomínal na konci života v jednom rozhovoru malíř. Podobně hřejivě se cítíme v Jeníkových pohádkách, které jsou přímo protilehlé k televizním pořadům pro děti a k dnešní komiksové potrhlosti.

MD

SVOBODA JEDNOHO NEMÁ POŠKOZOVAT SVOBODU DRUHÉHO

Hledáme-li společného jmenovatele negativních rysů naší současné společnosti, slyšíme různá pojmenování: (hyper)liberalismus, postmodernismus, vypjatý individualismus atd. Sám bych mluvil o *nedostatku odpovědnosti*. V odpovědnosti je totiž zakotvena transcendence (odpovídáme se Bohu a svědomí, tedy někomu a něčemu, co nás přesahuje), z níž pak vyplývají směrnice, které dávají naší svobodě cíl a určují její prostor. Říkáme, že svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého.

Tato slova se mi připomněla, když jsem četl některé scenné interpretace nového Formanova filmu o sporu amerického vydavatele pornočasopisů Larryho Flynta se společností, která se brání důsledkům jeho počínání. Alespoň stručně o námětu: Flynt vydává časopis Hustler (slangový výraz, jemuž odpovídá naše šlapka i pasák), čímž se ocitá v konfliktu s eticky a nábožensky orientovanou částí veřejnosti. Je odsouzen k pětadvaceti letům vězení. Pomocí vysokých kaucí se vyhýbá nástupu trestu, zatímco jeho právník se odvolává na první dodatek ústavy. Ten zakazuje Kongresu schvalovat jakékoli omezení svobody jednotlivce, a to i za cenu stíhání s neméně legitimními morálními zájmy společnosti. Takto pojetá ochrana svobody jednotlivce, tedy i Flynta, však ohrožuje svobodu nepoměrně většího počtu druhých. Liberalismus se tak dostává do slepé uličky: na jedné straně hlásá

bezbřehou toleranci, na druhé straně je však netolerantní právě k jejím kritikům, které cejchuje jako zpátečnický a nepřátele svobody.

Liberalismus někdy přechází až v libertinství a v morální agnosticismus, ba solipsismus. To vše se chápe jako projev svobody a vyvolání zápasu o ni. U nás k tomu nemáme daleko. Málem se každé volání po odpovědnosti prohlašuje za projev „reglementace“, „morálního inženýrství“, ba i za krok k nové totalitě. Nadřazovat svobodu projevu jednotlivce jejím důsledkům pro ty ostatní, to přece není „velký krok k dospělosti“, jak napsal Michael Žantovský (LN, 21. 10. 1996), ale krok spíše nebezpečný, jehož důsledky vidíme kolem sebe.

„Není-li Boha, je všechno dovoleno.“ řekl Dostojevskij. Nestojí-li morální principy skýtající svobodu většímu počtu lidí nad svobodou jednotlivce, který je narušuje, je sice právo jednoho zaručeno, ale právo mnohých jiných je popřeno. Demoralizace společnosti má totiž důsledky: citový infantilismus, deformaci mezilidských vztahů, nepevné či rozvrácené rodiny, kult násilí a nekrofilních perversů. Svoboda říci, napsat, vyslat *cokoliv* bez odpovědnosti za to, k čemu to nakonec v praxi vede, popírá nakonec sebe samu a stává se svým vlastním opakem.

Zdeněk Janík

**MALÝ
PRŮVODCE PO
KŘESŤANSKÉ**

IKONOGRAFII

Slunce

Životodárné slunce bývalo uctíváno snad ve všech starověkých kulturách. Připomeňme si například staromezopotamiského slunečního boha Shamashu, z jehož ruky přijal věhlasný král Hammurapi zákon a atributy „súrážce zákona“ prsten a hůl. Ve starém Egyptě bylo slunce symbolem božské síly, která dává život a řád světu, jak víme z egyptské Knihy mrtvých. Jeho personifikací se stal staroegyptský bůh Re, plující po nebi na dvou slunečních lodích. Podle popisu antických autorů se člověk gestem oranta obracel při modlitbě ke slunci. Plinius a Plutarchos spojují úctu ke slunci se symbolikou slona a s rostlinami, které prý milují slunce (Heliotropium), a proto k němu obracejí své listy a květy. Kolem r. 400 před Kristem filozof Ktésias podává zprávu o slunečním kultu v Indii, kteří oslavují božské slunce obětmi, tancem a zpěvem. Brahma byl Indý nazýván duchovním sluncem a Indie byla středomořskými národy nazývána zemí vycházejícího slunce. Velkou roli hrál kult slunce v Persii. Již Hérodotos psal o tom, že perský král Xerxés při vpádu na Hellespont čekal na východ slunce, jemuž obětoval a obřadil se k němu s modlitbou. Podle Hérodota vylili Peršané za svého krále toho, jehož kůň při východu slunce zařechal. Sluneční božstva v antice garantovala spravedlivé uspořádání věcí. U Reku a Římanů byl za boha slunce považován Hélios, syn Titanů Hyperiona a Titanů Theie. Podle antických bájí je Hélios krásný bůh se zlatými vlasy, kolem nichž září světla koruna z jasných paprsků. Hélios každý den vyjíždí na svém

slunečním voze po nebeské klenbě a přináší lidem i bohům světlo. Se sluncem spojovali Řekové a Římané také Apollóna, syna Dia a Leto. Apollón je světlý a čistý, označuje zářící povahu světa, zvláště slunečního. Toto světlo stojí v protikladu vůči všemu nestvůrnému a působí harmonii a krásu, proniká všude, osvětluje svět a nastoluje v něm řád. Protože Apollón je bohem věštby, svým světlem osvětluje temnou budoucnost.

Podle knihy Genesis (1,14–19) bylo slunce stvořeno Hospodinem, který je sám ve starozákonních knihách ke slunci přirovnáván (Ž 84,12, Iz 60,19–20). Malachiáš (3,20) nazývá Hospodina sluncem spravedlnosti. Také evangelisté užívají četných přirovnání slunečního světa k Bohu. Lukáš (1,78) uvádí Zachariášovo proroctví, podle něhož světlem pro ty, kteří „jsou ve tmě a stínu“, je sv. Jan Křtitel. Při proměnění Krista na hoře zářila jeho tvář jako slunce (Mt 17,2). Kristus sám o sobě říká: „Já jsem světlo světa, kdo mě následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života“ (J 8,12). V knize Zjevení (12,1) se objevuje „žena oděná sluncem“, kterou Hippolyt římský vykládá jako církev. Velmi oblíbené bylo toto téma v umění doby císaře Karla IV. (kaple Panny Marie na Karlštejně, Emauzský klášter). Nebeský Jeruzalém nebude potřebovat slunce a měsíce (Zj 21,23), neboť nad ním září sláva Boží.

V Římě byl na počátku křesťanské éry Kristus zobrazován jako Hélios (Vatikánské křesť. katakomby Pietro e Marcellino). Toto spojení má mj. své odůvodnění v tom, že v době kdy se Kristus v Betlémě narodil, slavil se v Římě svátek nepřemožitelného slunce (Sol invictus). Církevní otcové (sv. Ambrož, sv. Augustin atd.), neustále zdůrazňovali, že lidé

se nemají klanět slunci stvořenému, ale tomu kdo slunce stvořil. Za symbol Krista jsou považovány sluneční rosety na západních průčelích středověkých katedrál a také tzv. sluneční monstrance v období středověku a baroka, v nichž se poji naturalistické elementy v podobě slunečních paprsků se skutečností mystéria-Kristem v hostii. Symbolem Krista-světla, které prozáří temnotu noci-smrti, je také velikonoční svíce. Ve spojení se symbolikou slunce a světa jsou také nimby svatých, mandorla Kristova či záře kolem těla Mariína.

Jan Royt

Dvojediná zatvrzelost

Kateřina LACHMANOVÁ:
Vězení s klíčem uvnitř
Karmelitánské nakladatelství,
Kostelní Vydří 1996, 123 str.

Pointu této útlé, ale neobvykle užitečné knížky vystihuje nejlépe pasáž z předmluvy od samotné autorky:

Existuje dvojitý typ duchovní nesvobody, s níž měl i má osobní zkušenost zřejmě každý (...). Jedná se o „vězení neodpuštění“ a „vězení sumaspravedlnosti“. V prvním případě někdo člověku ublížil a on nemůže říci „odpustím“, v druhém případě se on sám provinil a nedokáže poprosit za odpuštění, říci „promiň“. O možných příčinách takového stavu, těžkostech s ním spojených a o cestě ven je tato knížka.

Kdo jsme ti uzavřen v tomto vězení, klíč od jehož míře třímáme každý v ruce, nevědouce o tom? Jsme to my, kdo jsme nepřijali svou vlastní amnestii, kdo nevěříme v lásku, která se daruje zdarma. – Kniha, jejímž tématem je oblast překrytí morální teologie, pastorační a psychoterapie, je psána nezvykle vstřícně, neboť se zakládá ne tak na moralizování, jako na velebení a porozumění. Známá podobnost o třise a trámu v oku a o nemilosrdném služebníkovi se tu stávají velmi konkrétními (a důvěrně velmi známými) situacemi každého z nás. Dočteme se o příkořích, o tom, co pokládáme za spravedlivý hněv, i o obranných mechanismech znemožňujících usmíření, a to vše v plánu nejen individuálním, ale i kolektivním. Tedy i o překážkách pokání v samotné církvi (včetně vztahu církve k světu mimo ni) a ve vztahu k jiným národům. Též o tom, jak je třeba odpuštění i sobě, ba dokonce i Bohu (což znamená uzdravit svou stávající představu o něm). Ozdravný účinek četby se projeví zejména tím, že se pozorový čtenář zarazí: „Bože, kolika lidem – včetně mých nejbližších – jsem vlastně neodpustil!“

Kniha pomůže všem těm, kdo dosud plně nenahledli, co znamená udravení minulosti – mé vlastní i té naší. Můžeme ji směle přidat k dílkům Karla Frielingsdorfa a Morgana Scotta Pecka, která známe (spíše nejmenšími proto, že *Perspektivy* na ně upozornily).

***

Někteří čtenáři vytýkají *Perspektivám*, že se příliš zabývají aktualitami a věnují jen málo prostoru duchovní čestě. Trochu je podezírám z pohodlnosti. *Perspektivy* jsou koneckonců noviny a mají se tedy věnovat tomu, co je nového. Poučení o duchovním životě je radno čerpat spíše z dostupných knih a knížek. Toto je nepochybně jedna z nich.

Petr Příhoda

Kaple sv. Vojtěcha před dostavbou Svatovojtěžské katedrály

Osudy hrobu sv. Vojtěcha

Radima a pravé ostatky ukryti. Za biskupa Jana ze Znina r. 1122 byly údajně „pravé“ ostatky (lebka a kosti skeletu) znovu vystaveny k veřejné účtě v hnězdenské katedrále. *Annale Poloniae minoris* hovoří o tom, že lebka byla nalezena až v r. 1127. Část údajně lebky sv. Vojtěcha se nachází uložena v pozdně gotické hermě v kostele sv. Vojtěcha v Aachenu. Poslední antropologický průzkum prováděný prof. Vlčkem potvrdil autenticitu Vojtěchových ostatků v Praze. V chrámovém pokladu v Ostřihomí jsou uchovány vzácné svatovojtěžské relikvie: část lebky a ramene. Střediskem svatovojtěžské účty se od 11. sto-

leťováním středem nové lodi Svatovojtěžské katedrály. vystavěné architekty Josefem Mockerem a Kamilem Hilbertem. V duchu raně křesťanské tradice byla nová hrobka pražských arcibiskupů zřízena blízko hrobu patrona pražského arcibiskupství. Zamýšlené důstojné úpravy se však hrob sv. Vojtěcha ani v této době nedečkal. V součtí na náhrobek světe zvláště návrh sochařky Karly Vobíšové – Žákové, který vycházel z tradice figurálních tumb. Ale ani tento bezesporu zajímavý návrh nedospěl k realizaci.

Zájem důstojně upravit hrob sv. Vojtěcha vyvolal opět v souvislosti s nastávajícím mi-

Kard. Beran při putování s lebku sv. Vojtěcha v roce 1947

Kosmas ve své kronice uvádí Libušino proroctví, podle něhož vzejdou na Pražském hradě „dvě zlaté olivy, jež svými vrcholky proniknou až do sedmého nebe“. Tyto olivy bývají interpretovány jako symboly sv. Vojtěcha a sv. Václava. Právě oba zemští patroni tvoří páteř složité ideové struktury Svatovojtěžského dómu. Svatý Václav jako věčný vládce země, sv. Vojtěch jako patron pražského arcibiskupství. Zatímco sv. Václav se dočkal nádherné kaple a jeho tělo zastalo pohřbeno po staletí prakticky na stejném místě, ostatky Vojtěchovy jako by napodobovaly životní úděl světe, měnily své místo při různých zvratech a katastrofách.

Na cestu za mučednickou korunou se Vojtěch vydal do Polska a k pohanským Ljutičům. Jeho osud se naplnil 23. dubna 997, kdy zemřel na břehu Frízké zátoky rukou pohanských Prusů mučednickou smrtí. Vojtěchovo tělo, probodené sedmi oštěpy a rozsekané na kusy, vykoupil polský král Boleslav Chrabrý stejnou vahou zlata a dal je pohřbit podle tradice nejprve v Trzemesně a v r. 1000 v chrámu Panny Marie v Hnězdě. Mučednictví sv. Vojtěcha následovalo Pět sv. bratří (dva italsí a dva polští řeholníci a jeden braur-laik). Byli

Návrh náhrobku sv. Vojtěcha od Karly Vobíšové-Žákové

léniem. Ideálním se zdál plán zřít v prostoru světeova hrobu podzemní kapli, což by plně respektovalo tradici hrobu mučedníka ve spojení s oltářem. Ukázalo se však, že by s tím byly spojeny těžko překonatelné potíže, týkající se zejména možného poškození cenné archeologické situace a příliš velkého finančního nákladu. Existuje i druhý návrh, podle něhož mají být přeneseny Vojtěchovy ostatky na boční oltář do kaple Pemšteinjské (Arcibiskupské), mramorový výstupek uprostřed chrámové lodi by měl být zrušen a vzniklý otvor nahrazen deskou s nápisem hlásajícím, že zde ostatky přebývaly. Toto řešení však není možné, protože by se musela odstranit i část historického zdiva hrobu a navíc nerespektuje koncepci dávných hudebníků dómu. Kompromisem mezi soudobými liturgickými požadavky a tradicí se zdá ponechání Vojtěchových ostatků v hrobě, zúžení stávajícího mramorového výstupku a jeho následně zakrytí mramorovou deskou s nápisem a biskupskou berlou. Nenechme proto „zlatou olivu“, která již raší po staletí a přináší duchovní ovoce uschnout.

Jan Royt

Ostatková herma uložená v kostele sv. Vojtěcha v Čáslavi

zavražděni 11. listopadu 1003 u Miedzyrzecze a následně pohřbeni v Hnězdě.

Vojtěchův kult se vzmáhá záhy po světeově martyrii. Jeho velkým štitelcem se stal císař Otto III., jenž vystavěl ku počt mučedníka četné chrámy (Čáchy, Řím, Subiaco, Perea u Raveny atd.). Chrám sv. Vojtěcha (dnes bazilika San Bartolomeo all'Isola Tiberina) na Isola di Roma získal od svého zakladatele císaře Otty III. cenné ostatky světeho biskupa (těle ruce). Relikvie (označené nápisem DE CORPORE S. ADALBERTI EPISCOPI & MARTYRIS) jsou uloženy společně s ostatky sv. Paulina z Noly, sv. Exsuperantia a sv. Marcela v kapli na pravé straně, kterou dal postavit papež Julius III. (1550–1555).

Centrem svatovojtěžské účty v Polsku bylo a je přirozeně Hnězdno, v němž po dlouhý čas spočívaly světeovy ostatky. Za pouť do Hnězda r. 1000 zde císař Otto III. potvrdil založení arcibiskupství. Roku 1039 české vojsko pod velením knížete Břetislava a biskupa Šebíře dobylo Hnězdno. Vedle zlatého chrámového pokladu se Češi zmocnili těla sv. Vojtěcha. Světeovo tělo podle legendického podání šlo vyzdvihnout z hrobu až tehdy, když Čechové učinili náležité pokání za viny spáchané v minulosti proti světeci i v přítomnosti při dobytí Hnězda. Podle polského historika Długosze (16. století) prý Poláci podstřelili dobytélum místo ostatku sv. Vojtěcha tělo bl.

leťi stává Praha. Vojtěchovy ostatky po převezení do Prahy 24. srpna 1039 byly uloženy 1. září, podle kronikáře Kosmy „quasi in porticu“ (v kryt předstíni) rotundy sv. Víta na Pražském hradě.

Hrob patrona pražského biskupství a později arcibiskupství doznal během staletí mnoha proměn. Ve Spytihněvově románské bazilice spočívaly Vojtěchovy ostatky ve zvláštní kapli. Podle kronikáře kanovníka Vyšehradského dal r. 1129 biskup Menhart ozdobit Vojtěchův hrob zlatem, stříbrem a křišťálem. Kronikář František Pražský nám podává svědectví, že vlastenecky smýšlející pražský biskup Jan IV. z Dražic nechal patrně r. 1323 zřít novou světeovu náhrobek, podle zpráv prý v Čechách doposud nevidaný, tedy pravděpodobně ve formě tzv. domečkového reliévu, zdobeného reliéfy s náměty z Vojtěchova života, jak bylo v té době ve Francii, Itálii i Německu u reliéfových schránek významných světeů obvyklé. Roku 1346 byly z důvodu výstavby nové katedrály Vojtěchovy ostatky vyzdvíženy z hrobu a uloženy do nového hrobu uprostřed chrámové lodi až v r. 1396. Historik umění Jaromír Honolka správně postihl, že hroby hlavních zemských patronů měly vytvářet v novém dómu pomyslný kříž, v průniku jehož ramen dal císař Karel IV. zřít královskou hrobku. Nad hrobem, jenž se stal duchovním centrem nové lodi, byla usazena kamenná, patrně figurální tumba, kterou však poškodil požár v r. 1541. Po požáru byl chór provizorně uzavřen stěnou a hrob sv. Vojtěcha se tak ocitl vně chrámu. Roku 1576 byla nad hrobem vystavěna polygonální kaple, ozdobená alegorickými vyobrazeními českých zeměpisných patronů. K jejímu zhojení došlo při dostavbě dómu v r. 1880. Ostatky Vojtěchovy, umístěné s ostatky dalších světeů v kovové schráně opatřené pečeti Amosia z Pardubic, byly dočasně přeneseny do chotové kaple zv. Pemšteinjské (Arcibiskupské), v níž byly v letech 1793–1901 pohřbívány pražští arcibiskupové. Tato kaple je vyzdobena freskami ze svatovojtěžských námětů od Františka Sequense a oltářem s reliéfy Jana Kastnera a malbami Zikmunda Rudla, taktéž se scénami ze života patrona arcibiskupství pražského. O tom, že tu šlo o místo vskutku dočasně, svědčí svatovojtěžské práce Kráslový, Podlahovy a Schindlerovy. Vynikající znalec dějin umění a liturgie, světecí biskup Antonín Podlaha navázal na Karlovu tradici a přál si, aby se Vojtěchův hrob stal du-

DIVADLO JAKO KŘEHKÁ MILOST

Divadelní režisér a herec OTOMAR KREJČA se 23. listopadu dožil 75 let. Jeho životní cesta, vedoucí ze zapadlé vysocinské vsi Skřýšov přes přední české a evropské divadelní scény, stoupající do výšek i klesající do ticha samoty, byla ale vždy, a často navzdory době a všeobecnému vkusu, za divadlem, které se ptalo po smyslu a odhalovalo křehkost a hloubku ducha. Kdesi to přesně několika slovy sám Krejča postihl: „Často se mi zdá, že vlastně už jen v divadle může dnes jít (ve vážném slova smyslu) o skutečné setkání živých s živými, jednotlivce s jednotlivci, o účastný pohyb v přítomnosti, v živé chvíli mezi včera a zítra, kdy se nás komedie a tragédie ptá po naší lepší duši.“

Až příliš často však byla jeho umělecká pouť narušována a ničena z mocenských a úřednických postů. Dvojnásobně bylo zrušeno Divadlo za branou, kterého byl Krejča spolu s dramaturgem Karlem Krausem, dramatikem Josefem Topolem a herci Marií Tomášovou a Janem Triskou zakladatelem a uměleckým šéfem. K prvnímu zákazu došlo na začátku normalizace, po r. 1989 obnovený soubor zrušil svým ministerským výnosem v r. 1994 Pavel Tigrid.

Sám jsem jako asistent dramaturga K. Krause zakusil život obnoveného Divadla za branou a sledoval práci pana režiséra. Pro mne to byla zásadní zkušenost a nahlédnutí toho, co je to opravdové a poctivé umělecké hledání, jak v rozehraném čase budovat vnitřní vzpěry, jak naslouchat básnickému slovu namísto mediálními frázím, ale hlavně jak v zmatenosti a siláckosti doby zakoušet osvobozující sílu divadla.

Jedna prastará moudrost praví – Co člověk dá, rozkvetne, co sní, shnije. Plody ducha Otomara Krejčy vyrostly do košatého stromu.

Miloš Doležal

Otomar Krejča při zkoušce hry L. Pirandella *Obří z hor*

Snímek Magdaléna Bláhuová

Fikce a skutečnost atd.

Perspektivy 8, 9, 10, 11/1996 (pokračování)

Je mi zcela nepochopitelné, jak se mohly Perspektivy propůjčit k otištění článku J. Polákové, plněho nepochopení (...). Naplňuje mě smutkem, když se určité kruhy církve chovají nejhůř právě k těm, kdo pro ni udělali nejvíce...

Z dopisu Ing. J. Lacinové, Praha 6

***

T. Halík vytýká O. Mádrovi, že nesprávně pochopil jeho kázání na Velehradě. Nepochopil-li je renomovaný teolog, jak se může někdo naivně domnívat, že je správně pochopil přímí účastníci pouli. většinou prostí lidé z blízkého okolí nebo televizní diváci? Bylo vůbec, mímě řečeno, vhodné, aby při takové přiležitosti kázal Tomáš Halík?

Z dopisu J. Konečného, Lovčice u Kyjova

***

(...) Berne mě jako představitele nezučastněného vzorku čtenářské obce. Je mi líto, že J. Polákové způsobím bolest, ale tici to musím: z jejího článku číší osobní zaujatost a – demagogie. Věkem jsem blízký O. Mádrovi, ale nechápu, že on (znám ho z jeho spisů a vážím si ho) jako člen redakční rady připustil takovouto „obhajobu“ své osoby (...). V očích těch, které bychom měli z lásky přivádět k Lásce, se jevíme jako pokrytci, zvláště když opakujeme z pohodlnosti stará klišé jazykem dneška už nesrozumitelným. Měli bychom si vážiti těch, kdo nacházejí způsob, jak přesvědčit o dosud nepochopené převratnosti a živoucí aktualnosti Ježíšova poselství, kdo jsou ochotni podstupovat i rizika nepochopení. Nemáme jich nazbyt. Patří k nim i Tomáš Halík.

Z dopisu doc. Stanislava Hleho, Brno

***

(...) Vypomáhám v „Horní Křepečce“ šest let a nalezl jsem tam inteligentní, čestné, věrné a statečné věřící lidi (...). Lidé dobří i méně dobří se najdou všude. Co však je v „Horní Křepečce“ fascinující, co nás poutá a nepustí, je bezprostřední spojení s životem. V tomto smyslu je „Horní Křepečka“ všude, i v samém centru Prahy, bez ní by naše církev nebyla celá, tedy ani pravdivá. „Horní Křepečka“ se však nevyskytuje v pojednáních sociologů a psychologů, ti se jí oděklí ve jménu konstruktu svého rozumu; vyčítají jí zástalost a bezvýznamnost, zatímco ona upozorňuje na prázdnotu jejich reflexí (...). Přesto doufám, že Tomáš Halík neuvázl zcela v jejich síti a že – navzdory své vědě – dovede zahlédnout i velikost prostého člověka. Jsem vděčný J. Polákové, která mu to naléhavě připomíná.

Z dopisu PhDr. K. Řihy, Štěpánov

***

(...) Možná, že právě ta jedna jediná mše v „Horní Křepečce“ bude mít na věčnosti větší cenu než celá řada učených teologických dis-

putací (...). Tomáš Halík jistě své kázání připravoval s nejlepšími úmysly. Bylo v něm mnoho, nad čím bychom se měli myslet, katolíci, vážně zamyslet (...). Chyběla ale zmínka o víře. A ta snad měla být na tomto historickém místě prvořadá. Vždyť sv. Cyril a Metoděj se nevydali na obtížnou cestu jen proto, aby přinesli barbarskému národu písmo a kulturu (...), ale hlavně proto, aby mu přinesli světlo víry, z níž pak už kultura vyplývala. Té víry, která je dnes v úpadku a kterou je nutno v duších věřících stále obnovovat...

Z dopisu J. Urbánkové, Brno

***

Zdá se nám, že J. Poláková vůbec nepochopila nebo nechlela pochopit, o co vlastně jde a že duch jejího článku neodpovídá závěrečné výzvě k strážlivému dialogu bez emocí. Jak jinak vyznívá text O. Fischera na téže stránce! (...) Obraty jako „halíkovské křesťanství“ znějí jako invokativy a pisatelka by si měla velmi rozmyslet, než je použije a vlastně náikne druhého z kacířství (...). Ať jsme již v penzijním věku a měli bychom tedy patřit ke „konzervativnímu“ proudu v církvi, myšlenky Tomáše Halíka jsou nám velmi blízké. A to, že různé názorové směry existují uvnitř církve, to trvá k jejímu prospěchu už dva tisíce let...

Z dopisu B. a I. Krásných, Praha 3

***

Být sám sebou! Pamatuji, jak po roce 1950 všude znělo: „Bůh není, náboženství je opium, jen omezenci a tupci věří v Boha!“ Kupodivu i mnozí katolíci postupně přestávali být sami sebou, odkládali víru, jen aby nebyli těmi omezenci a tupci. Byli ale i takoví, kteří sami sebou zůstali, i když to nemělo snadné. Např. 5. července 1965 jsem byl na Velehradě, byla sobota, ale chrám byl plný věřících. Úžasné mě potěšilo společenství lidí, který – zůstal sám sebou! (...) Letošní promluva Tomáše Halíka se mi velmi líbila, on se mi jeví jako vnímající dech doby, ale já jsem laik (...). Vážím si našich mladých, kteří byli o mravní výchovu okradeni, a přesto hledají Boha a s Ježíšem v srdci se stávají sami sebou. Kéž by jich bylo nepřehledné řady...

Z dopisu Z. Sívánové, Milerska

***

(...) Když jsem si přečetl příspěvek J. Polákové, usoudil jsem, že se situace stává velmi vážnou: jde o věc zcela fundamentální pro revoluci katolicismus u nás. Přenesla se do roviny, kam nepřislouží přístup každému, ale jen skutečně povoláním a poučeným (...), a o to víc chce vyslovit podporu odvaze a hloubce filozoficko-teologického pohledu J. Polákové (...). Ani Jan Bednár, ani Jiří Zajíc se nepozastávají nad Halíkovou obrácnou perspektivou náboženského subjektivismu,

před níž oprávněně varuje J. Poláková. Pokládám tyto věci za mimořádně závažné a alarmující. Kdo si přečte Putnovu „Knihu Kraft“, seznámí se na vlastní oči s tím, co může také znamenat „být sám sebou“ (...). Dle mého soudu musí T. Halík jakožto duchovní rádec od sv. Salvátora bohužel chtít nechtě svým způsobem souviset s fenoménem MCP, jakož i profesor Neubauer a jeho některé neukázněné úvahy a gnóze. Nemohu se ubránit dojmům, že této trojici je blízká ona filozoficko-teologická koncepce, kterou J. Poláková právem kritizuje. Na rozdíl od Halíka nevidím hlavní dnešní znamení času v dialogu s ateisty (...), ale v tom, že po době nesvobody a mlčení nedošlo k dialogu mezi samotnými katolíky různého ražení (...). Není nejšťastnější, že se vzrušené útržky takové debaty uveřejňují v tisku ke škodě katolicismu...

Z dopisu Dr. O. Jelínka, Praha 5

***

(...) Tomáš Halík je nejlepší kazatel, skvěle zastupuje církev v médiích, lidé ho mají rádi, má plný kostel mladých lidí, studentů, dva z nich už studují na teologické fakultě a čtyři vstoupili do řádu. Proto je kniha Oty Mádra nepatřičná (...). Myslím, že ve skutečnosti nemůže unést Halíkovo prvenství...

Z dopisu E. Křížanové, Praha 4

***

Myslím, že pochybování o němím křesťanství jako o (sebe)klamu na základě vnějších projevů nebo způsobů vyjadřování je uňahlé. Podle Písma vidí do lidského srdce jen Bůh (...). Pokud jde o „mši v Horní Křepečce“, domnívám se, že otec Halík tím chtěl zdůraznit – i když tak učinil trochu nešikovně – že se v církvi nemá přehánět starost o praktický provoz na úkor duchovního poslání.

Z dopisu Kateřiny Tetivové, Ústí nad Labem

***

(...) Moji rodiče se pohybovali v okruhu Mádr-Zvěřina a byli za to i pronásledováni, vyrůstala jsem v prostředí vnímavých starostí církve, jsem matka sedmi dětí. Pokud je vytvářel posílám na organizovanou diocézni setkání, jdou tam z poslušnosti vůči mně. S údivem však sleduji, jak kritizovaný Tomáš Halík přitahuje přemýšlející mládež. Když mě dcery zvažují, kam přivést své zpola konvertující spolužáky, je to právě halíkovská „osma“ u sv. Salvátora, pro kterou se rozhodnou, a buď Bohu za to chválá. V této situaci mně jako matce připadá směšné a malicherné mluvit o „ateisticko-humanistické cloně“ v Halíkově myslí. Nedávno jsme se s manželem rozhodli podívat se po dlouhé době k Salvátoru a svorně jsme pozvedli: „Škoda, že nejsme studenty!“

Z dopisu M. Hoškové, Praha 6

***

Prosím vás, ukončete už tu nesmyslnou diskusi o Halíkově velehradském kázání. Tečkou mohl být článek *Poměkud zbytečná kanza* (Persp. 11/96) Vystoupení J. Polákové (Persp. 10/96) zakrývá filozofickými frázemi fakt, že autorka Halíkovu kázání nepochopila nebo nechce pochopit a že má vůči tomuto knězi silnou averzi. Podle pana Bednáře (Persp. 11/96) patří mezi špičkové katolické intelektuály. Podle mě vstoupila do debaty jinak, příliš osobně (...). Anketa „Jak oni vidí nás“ (Persp. 7/96) ukázala mj. i netoleranci a snadné odsudky všeho jiného. Dovedu si představit, jaké zadostiučinění přináší nynější diskusi nevěřícím a jinověrcům. Myslím, že více uškodila než prospěla (...). Proto znovu prosím: skončete rázně, ale věcně a objektivně redakčním článkem s touto nesmyslnou diskusi...

Z dopisu F. Cívěly, Napajedla

***

Věcnost a příměrnost posledního dopisu je nám sympatická, ale o škodlivosti resp. prospěšnosti této diskuse soudíme jinak. O dialogu se u nás hodně mluví, ale příliš se mu nedaří. A nejen na stránkách Perspektiv. Ve veřejném našem tisku, tedy i v tom „světském“, vysoce převažuje polemika, pranýřování, odsuzování, zatímco rozprava se nám nedaří. Je to naše celonárodní bolest a my křesťané nejsme bohužel jiní. Svého času uveřejňoval Katolický týdeník reprezentativní vzorky dopisů, ale většina byla psána žlučí. Na nalehání samotných čtenářů s tím redakce přestala. Jinak se ale nic nezměnilo.

Je opravdu užitečné „utnout“ diskusi, protože se nepovedla a zvrhla se v jitrčí polemiku? Vždyť přístě se to bude opakovat! Perspektivy chtějí tentokrát přijít věci na kloub. Přiležitost jim k tomu dává rozruch, který vyvolali renomování katolíci

publicisté – O. Mádr, T. Halík, J. Poláková – ve věci patrně důležité, ale zatím bohužel dosti nejasné. Je znáto, že jsou mezi nimi rozpory, někteří čtenáři hájí toho či onoho, ale mnozí jim nerozumějí. Je to kontroverze, k níž zatím přišlo nejvíce dopisů. Uveřejnili jsme všechna stanoviska, která ze strany čtenářů zazněla, a nebudeme v tom pokračovat. Ale chceme pátrat v hledání podstaty oněch rozporů i příčin nezdaru této diskuse. Proč? Aby případná příští diskuse tak snadno neskončila fiaskem.

Redakce

Glosář

Perspektivy 10/1996

Rozhořčené protestují

proti uvedení svého jména mezi autory časopisu *Pochodeň*, resp. proti kontextu, v němž bylo uvedeno: mezi údajnými autory článků o holocaustu a Heydrichovi, jejichž názory rozhořčeně odmítám. Nemohu to hodnotit jinak než jako účelovou manipulaci, která má člověka diskreditovat a pošpinit. – *Pochodeň* vychází od léta 1994. Za tu dobu jsem tam pod svým plným jménem publikoval celkem dva články: jeden proti plánované sexuální výchově na školách a o interrupcích (tj. holocaustu moderní doby), druhý o Frossardově knize rozhovorů s Janem Pavlem II.

Na otázku, proč tedy do *Pochodně* přiši, odpovídám, že tvrzení Glosáře je polopravda. Články jím uváděného typu tam jsou, ale jako podnět do diskuse; zpravidla v následujícím čísle si lze přečíst polemickou repliku. Na *Pochodeň* mám názor kritický, ale svůj, který se vynmáka obecně přijímanému klišé. – A ještě něco: společným jmenovatelem textů je prý zášť. To znamená, že i mých textů. Jsou-li články proti potratům a pornografii „zášť“, chci se ozvat, o čem je možno a dovoleno psát, aby to „zášť“ nebyla?

Radomír Malý

***

Poznámka:

Radomír Malý skutečně není autorem článků o holocaustu či Heydrichovi. Ty nejmeně příjatelné texty jsou v *Pochodni* dneška zpravidla nepodepsané a autory jsem v glose uvedl opravdu namátkou, aby náš čtenář měl představu jak o základním charakteru časopisu, tak o tom, kdo do něj přispívá. Kolega Malý se ve svém protestu zmiňuje o textech, které tam uveřejnil „pod svým plným jménem“, ale nerozptýlí obavu, zda tam publikuje pod pseudonymem. Nevysvětlil, proč přispívá do časopisu, jehož některé texty „rozhořčeně odmítá“, nemohu přitakat jeho ujištění, že inkriminované články jsou podnětem do diskuse. *Pochodeň* totiž nediskutuje. Redakce Perspektiv však Radomíra Malého požádala, aby do ní napsal něco o *Pochodni* sám... Bez záští lze psát o všem.

Petr Příhoda

Teologický sborník 3/96

Křik země? Touto stručnou otázkou uvazuje třetí číslo Teologického sborníku (CDK Brno) své téma – ekologické výzvy teologii. Zvláště v této oblasti, do níž už proniká leckterá – i domácí – badatelská tykadla (za všechny jmenujme rozšířené číslo časopisu *Univerzum*: zima 95/96), může být čtenář zvědav, co nového se dozví. TS přináší ze zásadnějších příspěvků číst rozhovoru *Eugena Drewermanna s Eugenem Biserem*, ve kterém oba Evženové uvažují o tom, co vyplývá z prvního článku Kréda, dále kapitolu z knihy *Artura Peacocka Stvoření a svět vědy*, jež přispěla významně do zahraniční diskuse o „místu člověka v přírodě“, a v neposlední řadě ekologickou stať *Jürgena Moltmanna*, v českém prostředí známého díky kritickým rozborům Karla Skalickeho. TS představuje evangelického teologa článkem o sabatu, svátku stvoření, v němž Moltmann tvrdí: „Je možno nalézt křesťanskou formu svěcení sabatu.“

Z povodních studií, které jsou již mimo hlavní blok, zaujme text pražské teoložky *Míry Ryškové*, věnovaný Pavlovi listu *Tesaloničtí* – podle autorky byl Pavel člověkem s velkým smyslem pro každodenní život a hěžné otázky každodenního soužití. Přestože žije v naději na blízký příchod Páně, neznamená to pro něj odklon od životní reality.

Všechny milovníky svateho Tomáše Akvinského patrně potěší úvaha z pera *Gregory P. Rocce*, znalce Tomášovy pozitivní i negativní teologie, který uvádí Tomáše i do moderního kontextu (objasňuje např., kolik společného má s velkým scholastikem Walter Kasper a Karl Barth).

Rubriku recenze tvoří tentokrát pouze příspěvek *Lenky Karfíkové*, která důkladně rozebrala knihu Pavla Kouby o filozofu, který do dnešního dne provokuje křesťanské myšlení – Friedrichu Nietzsche. jp

PERSPEKTIVY

příloha Katolického týdeníku

Odpovědný redaktor: Jaroslav Šubrt

Redakční rada:

Květoslava Neradová, Oto Mádr, Petr Kolář, SJ, Odilo Štampach, OP, Petr Příhoda, Václav Fret, Jaroslav Med (předseda), Josef Gabriel, Zdeněk Jančařík, SDB, Miloš Doležal, Václav Dvořák, Tomáš Machula

Adresa redakce:

Londýnská 44, 120 00 Praha 2 – Vinohrady
tel. 24 25 03 95, linka 24

Fotosazba Pavel Vodička

Výběr z Perspektiv v Braillově slepec-kém písmu lze objednat na adrese: David Nebeský, Knihovna pro nevidomé a těžce zrakově postižené, Platnéřská 2, 110 00 Praha 1. Tel. 24 81 02 42/linka 166

Nevyžádané rukopisy se nevracejí!